

5- Amaliy ish

Mavzu: EHM uchun dasturlar va ma'lumotlar bazalariga guvohnoma olish uchun qo'yiladigan asosiy talablar ("Qanday" usuli asosida)

Darsning maqsadi: O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi huzuridagi Intellektual mulk agentligining asosiy vazifalari tushunchalar bo'yicha ko'nikmalarini shakllantirish.

Dars jihozlari: Kompyuter, ko'rgazmali qurollar, Moodle masofaviy ta'lim platformasi.

EHM uchun yaratilgan dastur yoki ma'lumotlar bazasiga mualliflik, shuningdek muallifning (mualliflarning) yoki o'zga huquq egasining shaxsiy va mulkiy huquqlari amaldagi qonun hujjatlariga muvofiq aniqlanadi. EHM uchun yaratilgan dastur yoki ma'lumotlar bazasining muallifi (mualliflari) yohud o'zga huquq egasi EHM uchun yaratilgan dastur yoki ma'lumotlar bazasini modifikatsiyalashni, shu jumladan dasturni bir dasturlash tilidan boshqa tilga o'tkazishni amalga oshirish va (yoki) amalga oshirishga ruxsat etish borasida mutlaq huquqqa ham egadir. EHM uchun yaratilgan dastur yoki ma'lumotlar bazasiga bo'lgan mulkiy huquqlar shartnoma bo'yicha o'zga jismoniy yoki yuridik shaxslarga to'liq yoki qisman o'tkazilishi mumkin. Shartnoma yozma shaklda tuziladi va unda albatta quyidagilar belgilab qo'yiladi: EHM uchun yaratilgan dastur yoki ma'lumotlar bazasidan foydalanish hajmi va usullari, haq to'lash tartibi va mukofot puli miqdori, shartnomaning amal qilish muddati. EHM uchun yaratilgan dasturlar yoki ma'lumotlar bazasiga bo'lgan mulkiy huquqlar qonunda belgilangan tartibda meros bo'lib o'tadi.

1. Qonunning 9-moddasi ikkinchi qismiga muvofiq talabnoma bitta EHM uchun dasturga yoki ma'lumotlar bazasiga oid bo'lishi lozim.

2. Talabnoma quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

a) EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi muallifi (hammualliflar) va nomiga ro'yxatdan o'tkazish so'ralayotgan shaxs (bundan buyon matnda talabnoma beruvchi deb keltiriladi), shuningdek, uning (ularning) turar joyi yoki manzili ko'rsatilgan rasmiy ro'yxatdan o'tkazish so'ralgan ariza;

b) depozitga qo'yiladigan EHM uchun dasturni yoki ma'lumotlar bazasini identifikatsiyalovchi materiallar, shu jumladan, referat;

3. Arizaga belgilangan miqdorda to'lov to'langanligini tasdiqlovchi yoxud to'lov to'lashdan ozod qilish, shuningdek, uning miqdorini kamaytirish asoslarini tasdiqlovchi hujjat ilova qilinadi.

Ro'yxatdan o'tkazish uchun to'lov miqdori va uni to'lash muddati, to'lov to'lashdan ozod qilish, to'lov miqdorini kamaytirish yoki uni qaytarish asoslari,

shuningdek, ro'yxatdan o'tkazish uchun to'lov summasidan foydalanish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

4. Vakil orqali topshirilgan arizaga talabnoma beruvchi tomonidan berilgan va vakilning vakolatlarini tasdiqlaydigan ishonchnoma, yoxud ishonchnoma nusxasi ilova etiladi.

5. Talabnoma materiallari bir nusxada taqdim etiladi.

6. Talabnoma hujjatlari o'zbek yoki rus tilida taqdim etiladi.

Agar hujjatlar o'zga tilda tuzilgan bo'lsa, u holda talabnomaga ularning o'zbek yoki rus tilidagi tarjimasini ilova etiladi. Talabnoma materiallari tarjimasini tarjimoni bajargan shaxs imzosi bilan tasdiqlanadi.

7. Rasmiy ro'yxatdan o'tkazish uchun ariza ushbu Qoidalariga 1-ilovada keltirilgan shaklda, o'zbek yoki rus tilida topshiriladi.

Agar qandaydir ma'lumotlarni tegishli grafalarda to'liq joylashtirishning iloji bo'lmasa, u holda ular arizaning tegishli grafasida: "davomini qo'shimcha varaqda qarang" deb ko'rsatilgan holda xuddi o'sha shaklda qo'shimcha varaqda keltiriladi.

Talabnoma beruvchining nomlanishi, asar (EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi) ning nomi iloji boricha o'zbek yoki rus tilida taqdim etiladi.

Xorijiy ism-familiyalar, korxonalar va asarlarning (EHM uchun dasturlar yoki ma'lumotlar bazasi) nomlari o'zbek yoki rus tilidagi transliteratsiyada ko'rsatiladi.

8. Arizadagi "Ariza" so'zi tepasidagi grafalar talabnoma materiallari Agentlikka kelib tushgandan keyin rekvizitlarni kiritish uchun mo'ljallangan va talabnoma beruvchi tomonidan to'ldirilmaydi.

9. (71)-kod ostidagi "Huquq egasi (Talabnoma beruvchi)" grafasida, talabnoma beruvchi (talabnoma beruvchilar) to'g'risida ma'lumotlar keltiriladi: jismoniy shaxsning familiyasi, ismi (otasining ismi), bunda familiya ismdan avval ko'rsatiladi, yoki yuridik shaxsning rasmiy nomi (ta'sis hujjati bo'yicha), shuningdek tegishli ularning turar joylari yoki manzillari, shu jumladan mamlakatning rasmiy nomi va to'liq pochta manzili va BIMTning ST.3 standarti bo'yicha mamlakat kodi (agar u o'rnatilgan bo'lsa).

Nomiga ro'yxatdan o'tkazish so'ralayotgan O'zbekiston Respublikasi korxonalari uchun OKPO kodi ko'rsatiladi.

Nomiga ro'yxatdan o'tkazish so'ralayotgan O'zbekiston Respublikasidan tashqarida yashovchi chet ellik yuridik shaxslar yoki jismoniy shaxslar uchun BIMT ST.3 standarti bo'yicha mamlakat kodi (agar u belgilangan bo'lsa) ko'rsatiladi.

10. (54)-kod ostidagi "Ro'yxatdan o'tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi nomi" grafasida ro'yxatdan o'tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi nomi ko'rsatiladi.

11. "Avvalgi yoki muqobil nomi" grafasida EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasining avvalgi yoki muqobil nomi ko'rsatiladi. Ushbu grafa ro'yxatdan o'tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi avval

“Ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi nomi” grafasida ko‘rsatilgandan boshqacha nomlangan yoki ayni paytda boshqa nomga (qo‘shimcha ravishda) ega bo‘lgan hollarda to‘ldiriladi.

12. “Tarkibli asar nomi” grafasida ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasini qism sifatida o‘z tarkibiga olgan tarkibli asar nomi ko‘rsatiladi. Ushbu grafa ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi tarkibli asarning bir qismi hisoblanganda to‘ldiriladi.

13. Ushbu EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasini ro‘yxatdan o‘tkazish uchun talabnoma topshirilgunga qadar ro‘yxatdan o‘tkazish fakti mavjud bo‘lgan hollarda to‘ldiriladigan “Avval ro‘yxatdan o‘tkazilganligi to‘g‘risida ma’lumotlar” grafasida avvalgi ro‘yxatdan o‘tkazilish raqami va sanasi ko‘rsatiladi.

14. “Ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi yaratilgan sana” grafasida Ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi yaratilgan sana ko‘rsatiladi.

15. “Ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi birinchi bor nashr qilingan joy va sana” grafasida ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasi birinchi bor nashr qilingan mamlakat va sana ko‘rsatiladi.

16. “Mualliflik huquqi obyektlari bo‘lgan asarlar to‘g‘risida ma’lumotlar” grafasida ro‘yxatdan o‘tkazilayotgan EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasini yaratishda foydalanilgan, mualliflik huquqi obyektlari hisoblangan asarlar to‘g‘risida ma’lumotlar keltiriladi.

17. (98)-kod ostidagi “Yozishmalar uchun manzil” grafada pochta orqali tez yetkazib berish bo‘yicha odatdagi talablarni qondiradigan yozishmalar uchun manzil, xat oluvchining ismi yoki nomi, va telefon, teleks, faks raqamlari, e-mail (agar ular bo‘lsa) keltiriladi.

Yozishmalar uchun manzil sifatida, jumladan, O‘zbekiston Respublikasida yashovchi talabnoma beruvchi (talabnoma beruvchilardan biri) — jismoniy shaxsning turar joyi manzili, yoki O‘zbekiston Respublikasidagi talabnoma beruvchi — yuridik shaxsning joylashgan joyi manzili, yoki huquq egasi vakilining manzili ko‘rsatilishi mumkin.

18. “Ilova qilinadigan hujjatlar ro‘yxati” grafasi ilova qilinayotgan hujjatlar nusxalari va har bir nusxadagi varaqlar soni ko‘rsatilgan holda tegishli katakchalarda “X” belgisini qo‘yib chiqish orqali to‘ldiriladi.

Turi ariza formasida ko‘zda tutilmagan (“boshqa hujjat”) ilova qilinadigan hujjatlar uchun ularning vazifasi aniq ko‘rsatiladi.

19. (72)-kod ostidagi “Mualliflar” grafasi va “To‘liq turar manzili” grafasida muallif (mualliflar) to‘g‘risida ma’lumotlar keltiriladi: familiyasi, ismi (otasining ismi), mamlakat nomi va uning BIMT ST.3 standarti bo‘yicha kodini o‘z ichiga olgan to‘liq turar joyi pochta manzili.

20. Agar muallif EHM uchun dastur yoki ma’lumotlar bazasini rasmiy ro‘yxatdan o‘tkazilganligi to‘g‘risida ma’lumotlarni e’lon qilishda muallif sifatida

eslatilmaslikni (ya'ni, anonim holda qolishni) so'ragan bo'lsa yoki taxallus ostida eslatilishni istagan xollarda "E'lon qilinganida muallif eslatib o'tilsin" grafasining tegishli hoshiyalarida "X" belgisi qo'yiladi. Keyingi holatda ushbu grafaning o'zida uning taxallusi keltiriladi.

21. Arizaning oxirgi "Imzo" grafasini, imzo qo'yish sanasini ko'rsatgan holda to'ldirish barcha hollarda majburiydir.

Ariza talabnoma beruvchi tomonidan imzolanadi. Yuridik shaxs nomidan ariza korxona, tashkilot rahbari yoki rahbar tomonidan vakil qilingan boshqa shaxs tomonidan uning lavozimi ko'rsatilgan holda imzolanadi. Imzo muhr bilan tasdiqlanadi.

Imzolar imzo qo'yuvchi shaxsning familiyasi va ismi-shariflari ko'rsatilgan holda ochib beriladi.

Ariza ikki va undan ko'p talabnoma beruvchilar tomonidan topshirilayotgan holatda ariza ularning har biri tomonidan imzolanadi, u bo'yicha yozishma esa buning uchun vakolatli bo'lgan bitta talabnoma beruvchi bilan, arizaning tegishli grafasida keltirilgan manzil orqali amalga oshiriladi.

Imzo qo'yishni talab qiladigan u yoki bu ma'lumotlar qo'shimcha varaqda keltirilgan hollarda, u ham shunday tartibda imzolanadi.

Nomiga ro'yxatdan o'tkazilishi so'ralayotgan talabnoma beruvchining imzosi har bir qo'shimcha varaqda keltirilishi majburiydir.

22. EHM uchun dasturni identifikatsiya qiluvchi materiallar dastlabki matnning (to'liq yoki fragmentlari) bosmadan chiqarilgan shaklida 70 betgacha hajmda taqdim etiladi. Deponentlanadigan materiallarning boshqa shaklda taqdim etilishiga talabnoma beruvchining bunday shakl ro'yxatdan o'tkazilayotgan EHM uchun dasturning identifikatsiya qilinishini ko'proq ta'minlashi to'g'risida izohi mavjud bo'lganida yo'l qo'yiladi. Ushbu materiallarning tarkibiga uni ishlab chiqish davomida olingan tayyorlov materiallarini hamda uning tomonidan hosil qilinadigan istalgan vizual qabul qilinadigan shakldagi yoki texnik axborot tashuvchilardagi fayllar ko'rinishidagi audiovizual tasvirlarni, va shuningdek, zaruriyatga qarab texnik axborot tashuvchilardagi ijro etuvchi modullarni kiritishga yo'l qo'yiladi.

23. Fragmentlardan iborat bo'lgan dastlabki matnning bosmadan chiqarilgan varianti taqdim etilganda betlar boshdan oxir raqamlanishdan tashqari qavslarda ko'rsatilgan ularning dastlabki matnning to'liq bosmadan chiqarilgan variantida egallagan holatini aks ettiruvchi raqamlanishga ega bo'lishi mumkin.

24. Ro'yxatdan o'tkazilayotgan ma'lumotlar bazasini identifikatsiya qilish maqsadida undagi ma'lumotlarni taqdim etishning obyektiv shakli va majmuaviyligini tashkillash hamda ularni bir tizimga keltirish aks etgan, ushbu ma'lumotlarni 70 betgacha hajmda EHM yordamida topish va ishlov berishga imkon beradigan materiallar taqdim qilinadi.

25. EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasini identifikatsiya qiladigan deponentlangan materiallar broshyura qilingan va tikilgan ko'rinishda taqdim etiladi, bunda tikilgan va raqamlangan betlar soni so'nggi varaqning orqa tarafidagi

tikuvchi ip uchlarini birlashtiruvchi va huquq egasi (uning vakili) tomonidan imzolangan yorliqda ko'rsatiladi. Materiallar obyektning nomi, huquq egasi va barcha mualliflar ko'rsatilgan titul varag'ini o'z ichiga olishi kerak.

26. Agar EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi rasmiy ro'yxatdan o'tkazish uchun talabnoma topshirilgan vaqtda nashr qilingan bo'lsa, huquq egasi mualliflik huquqini muhofaza qilish belgisini ko'rsatishi mumkin.

27. EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasi uchun referat quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi:

a) EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasining nomi (arizada qanday ko'rsatilgan bo'lsa, shunday);

b) EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasining vazifasi, qo'llanilish sohasi va funksional imkoniyatlari ochib berilgan annotatsiya. Annotatsiyaning hajmi 700 ta belgidan oshmasligi lozim;

v) ishlatiladigan EHM tipi;

g) dastur tili (EHM uchun dasturga);

d) ma'lumotlar bazasini boshqarish turi va versiyasi (ma'lumotlar bazasi uchun);

e) operatsion tizim turi va versiyasi;

j) EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasining mashinada o'qiladigan shakldagi kilobaytlardagi hajmi.

28. Talabnomada axloq-odob va ijtimoiy tartibga zid iboralar, rasmlar, tasvirlar va boshqa materiallar; boshqa shaxslarning talabnomalari yoki asarlariga nisbatan iltifotsiz fikrlar; talabnomaga ochiqdan-ochiq taalluqli bo'lmagan yoxud talabnoma hujjatlarini ushbu Qoidalarning talablariga muvofiq deb e'tirof etish uchun zarur bo'lmagan ma'lumotlar va fikrlar bo'lmasligi lozim.

29. EHM uchun dastur yoki ma'lumotlar bazasining annotatsiyasida va uni tushuntirib beruvchi materiallarda standartlashtirilgan atamalar va qisqartmalar, ular mavjud bo'lmagan hollarda esa ilmiy va texnikaviy adabiyotlarda qabul qilingan atamalar va qisqartmalar qo'llaniladi.

Ilmiy-texnikaviy adabiyotlarda keng qo'llanilmaydigan atama va ishoralar ishlatilganda, ularning ma'nosi matnda birinchi marta qo'llanilganda tushuntirib o'tiladi.

Ilmiy-texnikaviy adabiyotlarda ilmiy bo'lmagan tushunchalarni ta'riflovchi deb hisoblangan terminlardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Hamma shartli belgilar rasshifrovka qilinishi lozim.

Topshiriqlar:

1. EHM uchun dasturlar bazasi uchun talabnoma hujjatlarini to'ldirish.

